

УДК 324

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.58.31>

ВПЛИВ ПОПУЛІЗМУ НА ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ПРОЦЕСИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ВИМІРІ

Світлана Була

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра політології
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна*

Оксана Шурко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра політології
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна*

У статті проаналізовано особливості популізму, з'ясування його сутності і характерних рис, зазначено, що феномен популізму характеризується досить неоднозначно – і як форма політичної риторики, і як стиль політики, і як тип політичної свідомості, і як політична технологія, і як стратегія політичної діяльності тощо. Робиться огляд різних підходів до вивчення популізму – світоглядно-ідеологічного, логіко-дискурсивного, поведінково-стильового, інструментально-мобілізаційного. Розглянуто причини і прояви сучасного популізму в європейських країнах. Зазначено, що держави, які зіштовхнулися з різким зростанням популізму постали перед загрозами політичній та економічній стабільності. Відбувається посилення і наростання впливу популістських партій, які декларують радикальні ідеї, пропонують їх реалізувати у вигляді певної політичної стратегії як на внутрішньодержавному, так і загальноєвропейському рівнях. Отримуючи значний рівень підтримки ці політичні сили впливають на функціонування усього європейського політичного поля, висловлюючи і підсилюючи таким чином недовіру до ліберальних цінностей та принципів функціонування демократичних інститутів. Посилення впливу популістських ідей є також наслідком неефективної політичної діяльності класичних політичних партій. На прикладі електоральних процесів останнього десятиліття у Франції розглянуто динаміку підтримки партії «Національний фронт». Популістські риси партії проявляються у наголошенні на ключовій ролі народу у прийнятті рішень та спрощеному трактуванні реальності. Вплив цієї політичної сили не лише на внутрішню політику, а й її потенційні можливості корегувати політику ЄС через діяльність своїх представників у Європейському парламенті. Зростання впливу таких сил може мати негативні наслідки для українських біженців та загальмувати процес інтеграції України в Європейський Союз.

Ключові слова: популізм, риси популізму, політична партія, «популістська партія», ідеологія, вибори, президентські вибори, парламентські вибори.

Актуальність дослідження. Популізм набуває все більшого поширення в глобальному політичному середовищі, посилюючи свій вплив на широкі верстви населення. Він виникає як відповідь на різноманітні суспільні виклики, які створюють сприятливі умови для його розвитку. Це особливо актуально в сучасних умовах, коли світова спільнота переживає одну з найглибших криз останніх десятиліть. Популізм є неоднозначним явищем у політиці, а його визначення та ключові характеристики залишаються предметом дискусій.

Варто зазначити, що в періоди криз популістські методи набувають популярності та демонструють високу ефективність. Це підтверджують і результати останніх виборів в Україні. Політична культура громадян і функціонування інституцій у країнах Західної

Європи і України, хоча і суттєво відрізняються та попри ці відмінності, популістські партії у електоральних процесах цих країн не лише зберігають стабільні позиції, а й збільшують рівень підтримки.

Політичний курс держави, зокрема домінуючі політичні сили, впливає на формування загальної позиції західноєвропейської спільноти щодо внутрішньої та міжнародної політики. Особливо важливим є те, що значна частина правих популістських рухів має проросійські настрої. Це підкреслює актуальність дослідження самого феномена популізму та його ролі у становленні подібних політичних сил.

Основною метою дослідження є аналіз особливостей західноєвропейського популізму, з'ясування його сутності, характерних рис та механізмів впливу. Також важливим аспектом є аналіз популізму в політичному середовищі Франції.

Виклад основного матеріалу. Термін «популізм» вже давно закріпився не лише в політичній науці, а й у повсякденному житті. У масовій свідомості він здебільшого має негативне забарвлення та асоціюється з маніпуляціями. Інтуїтивно більшість людей розуміють значення поняття «популістська партія» або «популістський рух», однак його концептуалізація викликає труднощі. Незважаючи на різноманіття наукових визначень, сформулювати єдине, універсальне трактування цього явища досить складно.

Деякі дослідники вважають, що прояви популізму існували ще до появи самого терміна. Однак слід зазначити, що вперше поняття «популізм» було використано наприкінці XIX століття в США для позначення певних форм політичної риторики та участі громадян у політичних процесах. Найбільшого поширення цей термін набув на межі століть [9].

На сьогодні існує чимало наукових праць, присвячених феномену популізму. Через його складну природу сформувалися різні підходи до його інтерпретації. Серед основних можна виокремити такі:

- Світоглядно-ідеологічний підхід розглядає популізм як специфічну форму ідеології або світогляду. Його унікальність полягає в тому, що він не має чіткої доктринальної основи, як, наприклад, соціалізм чи лібералізм. Популізм може інтегрувати елементи різних ідеологій, що ускладнює його класифікацію в межах традиційної ліво-правої політичної шкали. Проте його незмінною характеристикою залишається поділ суспільства на дві антагоністичні групи: «чистий народ» проти «корумпованої еліти» [6].

- Логіко-дискурсивний підхід, запропонований Е. Лаклау, трактує популізм як особливу політико-економічну логіку, що визначає спосіб формування політичного суб'єкта (народу). Ця логіка ґрунтується на поділі суспільства на владну верхівку та пригнічену більшість. Важливо те, що популізм не лише відображає запити певних груп, а й активно їх формує. За Е.Лаклау, популізм розвивається поетапно – від соціальних запитів, які поступово накопичуються і залишаються поза увагою влади створюючи з часом розрив між інституційною системою та суспільством. Це призводить до делегітимація влади та її протиставлення народним інтересам. Водночас Е.Лаклау розглядає популізм у позитивному ключі, вважаючи його механізмом формування антагоністичних політичних фронтів, які є невід'ємним елементом демократичного процесу [11].

У межах логіко-дискурсивного підходу популізм також розглядають як радикально антагоністичний стиль риторики або політики, що спрощує складні проблеми, пропонуючи для їх вирішення легкі, безболісні, а інколи й нечіткі рішення [9].

- Поведінково-стильовий підхід фокусується на аналізі особливостей публічної поведінки популістських лідерів. Б. Моффіт і С. Тормі виділяють три ключові елементи такого стилю: 1) постійна апеляція до народу; 2) використання у своїй риторичі таких понять, як «криза», «загроза», «занепад» для опису політичної реальності; 3) демонстрація

поганих манер, зокрема застосування неполіткоректної лексики, образ та особистих нападок. Популісти зазвичай активно декларують свої політичні здобутки та анонсують масштабні майбутні зміни, проте їхня реальна ефективність залишається низькою [6]

- Інструментально-мобілізаційний підхід розглядає популізм як метод політичної діяльності, спрямований на активізацію суспільства та залучення його до протестних акцій. Популістська риторика у цьому випадку часто має антиурядовий та націоналістичний характер, акцентуючи на перевагах простого народу й одночасно засуджуючи правлячі еліти, великий бізнес та особливо транснаціональні корпорації. Основною метою популістів у цьому контексті є заклик до народу вжити активних заходів, демонструючи серйозність своїх намірів [6].

Перелічені підходи не вичерпують усіх можливих трактувань популізму, оскільки це поняття є багатограним і перетинається з багатьма іншими політичними явищами. Популізм може проявлятися як специфічний стиль політичної риторики, ідеологія, дискурс, технологія управління, стратегія, суспільний рух або навіть елемент політичної культури. Різні визначення цього явища не є взаємовиключними, а радше роблять акцент на певних ключових аспектах, що сприяє його глибшому розумінню. Водночас різноманітність тлумачень іноді ускладнює концептуалізацію популізму, оскільки він може позначати зовсім різні політичні феномени. Саме тому доцільніше фокусувати увагу не на формулюванні єдиного визначення, а на виявленні його характерних рис, спільних для більшості випадків.

Прояви популізму можна спостерігати як у США, так і в Австралії чи країнах Західної Європи, тому він не обмежується жодними географічними чи культурними рамками. Деякі дослідники навіть вважають його характерними рисами раннього етапу італійського фашизму чи націонал-соціалізму. Оскільки популізм як політичне явище має подібні ознаки у різних країнах, доцільно виділяти його загальні характеристики, що дає змогу згрупувати певні партії та рухи у спільну «популістську сім'ю».

Однією з ключових особливостей популізму є його тісний зв'язок із народом, а точніше – з протиставленням народу правлячій еліті. Сам термін «народ» у популістському дискурсі не має чіткого визначення, оскільки його зміст змінюється залежно від політичного контексту. Водночас популісти завжди змальовують народ як групу, що потерпає від дій правлячих кіл. Проте не всі соціальні верстви, які можуть потенційно зазнавати утисків від еліти, автоматично входять у це поняття. Наприклад, у риториці правих популістських партій Європи часто простежується виключення іноземців та іммігрантів із поняття «народ».

До визначальних рис популізму варто додати наголос на моральному вимірі політики. Популісти схильні розглядати/трактувати світ на через поняття «добра» і «зла», де народ уособлює чесність і справедливість, а правляча еліта – корупцію та зловживання владою.

Популізм також демонструє певну суперечливість у співвідношенні з демократією та авторитаризмом. Він не є суто антидемократичним явищем, проте його не можна ідентифікувати й як демократично налаштовану політичну силу. Хоча популісти часто апелюють до народного суверенітету та необхідності розширення влади простих людей, їхня риторика нерідко спрямована на підірив демократичних інституцій. У багатьох випадках вони критикують демократичні процеси не з метою їх удосконалення, а як засіб усунення опонентів від влади, що зрештою слугує інтересам їхньої власної політичної сили.

Чимало дослідників відзначають також антиінтелектуальну природу популізму. Він рідко спирається на раціональні аргументи, віддаючи перевагу універсальним категоріям на кшталт «справедливості», «віри», «солідарності». Популісти часто критикують професійних політиків, звинувачуючи їх у використанні знань виключно для власного збагачення.

Якщо аналізувати популістські партії, багато з них не мають чітких політичних програм, їхні заяви здебільшого зводяться до гучних гасел та критики еліти, складні соціальні проблеми обіцяють розв'язати кардинально і швидко, пропонуючи для цього прості рішення, які зрозумілі «народу».

Ще одним ключовим елементом популізму є культ лідерства. Більшість популістських рухів мають харизматичного лідера, якого зображають як «справжнього» представника народу, що веде боротьбу проти корумпованих еліт. Такий підхід нерідко сприяє зменшенню рівня демократичності політичної системи [13].

У політичній науці виділяють три основні етапи розвитку популізму: аграрний, економічний (латиноамериканський) та політичний. Перші прояви популізму як організованої політичної сили з'явилися у США наприкінці XIX століття, коли на політичну арену вийшла Народна партія. Водночас у Європі цей феномен довгий час залишався малопомітним, оскільки політичний ландшафт тоді формували соціал-демократичні рухи.

Після Другої світової війни впродовж трьох десятиліть популістські партії майже не відігравали значної ролі в політичному житті Західної Європи. Політичний баланс забезпечувався чергуванням при владі сил різних ідеологічних спрямувань, що спиралися на соціал-демократичні принципи та кейнсіанську економічну модель. Відносна стабільність підтримувалася і сприятливими економічними умовами: зокрема, рівень безробіття у 1970 році становив лише 0,6% у ФРН і 2,5% у Франції, через що цей період у Франції навіть отримав назву «славне тридцятиріччя» [2].

На початку 1970-х років Європа почала переживати економічний спад, спричинений поєднанням низки факторів. Серед них можна виокремити перевищення виробничих потужностей у ключових галузях післявоєнної промисловості, скасування контролю над рухом капіталу, зростання профспілкової активності, відмову США від фіксованого валютного курсу, а також значне підвищення вартості енергоносіїв. У таких умовах популістські сили стали помітнішими на політичній арені [8].

Зниження темпів економічного зростання та підвищення рівня безробіття призвели до скорочення державних бюджетів, тоді як витрати на соціальні програми, навпаки, різко зросли. Це послабило позиції соціал-демократичної та кейнсіанської політики, змушуючи країни шукати альтернативні підходи до стабілізації ситуації. Одним із таких підходів став європейський неолібералізм, який, втім, не зміг повністю вирішити накопичені економічні проблеми. Незважаючи на адаптацію нових економічних концепцій, політичні партії не змогли досягти постійного успіху, що дало популістам ще один привід для критики правлячих еліт. У цих умовах більшість традиційних політичних партій не підтримали розширення державного сектору та збереження конкурентоспроможних галузей промисловості, а зосередились на просуванні вільної торгівлі, дерегуляції фінансових ринків і глобалізованого капіталізму. Як наслідок, вони почали втрачати підтримку робітничого класу. Після розпаду комуністичних партій Франції та Італії унаслідок краху СРСР утворився політичний вакуум, який заповнили популістські сили, орієнтовані на робітничий електорат [2]. Ці процеси мають велике значення, оскільки багато сучасних популістських партій Західної Європи мають своє коріння в подіях 1970-х років.

Значну роль у зміцненні популістських позицій відіграло й різке збільшення імміграції, що відбувалося на тлі скорочення кількості робочих місць. У період економічного піднесення багато країн активно залучали іноземних працівників. Наприклад, у ФРН у 1956 році працювало 95 тисяч іноземців, а вже у 1966 році ця цифра зросла до 1,3 мільйона. У Францію в період 1946–1970 років прибуло 2 мільйони мігрантів [2]. У той час антиіммігрантські настрої майже не проявлялися, проте ситуація змінилася, коли ринок

праці стикнувся з надлишком робочої сили. Країни Західної Європи припинили офіційний найм мігрантів і навіть пропонували фінансові стимули для повернення працівників додому.

Однак, якщо вихідці з європейських країн частіше поверталися на батьківщину, то мігранти з Африки та Близького Сходу воліли залишитися в країнах із вищим рівнем життя, перевозячи туди свої сім'ї. Це сприяло зростанню частки іммігрантів у структурі населення. У 1980-х і 1990-х роках ситуація ще більше загострилася через приплив біженців із Африки та Азії. Багато новоприбулих вже не працювали у промисловості, натомість оселялися в бідних районах міст або їхніх передмість, що в деяких випадках супроводжувалося зростанням рівня злочинності [2].

Європейський Союз і створення єврозони також вплинули на політичну ситуацію. Після Другої світової війни Франція та Німеччина, прагнучи уникнути майбутніх конфліктів, разом із Нідерландами, Люксембургом, Бельгією та Італією заснували Європейську спільноту з вугілля та сталі. У 1957 році була створена Європейська економічна спільнота, яка стала зоною вільної торгівлі, а у 1992 році – Європейський Союз, що забезпечив вільний рух людей і товарів. Франція та Німеччина виступали одними з головних ініціаторів цього процесу [8].

Особливістю європейських популістських партій є їхня стабільність, навіть якщо вони не набирають понад 7% голосів виборців, бо завдяки багатопартійній системі невеликі політичні сили можуть зберігати свої позиції протягом десятиліть.

Розглянемо зростання популістських сил на прикладі Франції. У Франції президентські вибори проводяться за мажоритарною системою, що, на думку багатьох дослідників, спричиняє низький рівень пропорційності виборчої системи. Попри це, популістська партія «Національний фронт» (НФ) здатна перемагати на місцевих виборах і отримувати мандати в Європейському парламенті, де вибори проходять за пропорційною системою.

Упродовж тривалого часу влада у Франції змінювалася між правочентристською Республіканською партією Франції (РПФ) та лівоцентристською Французькою соціалістичною партією (ФСП). Однак за останнє десятиліття «Національний фронт» суттєво посилив свої позиції.

Партія була заснована у 1972 році. Її першим лідером став Жан-Марі Ле Пен, а з 2011 року керівництво перейшло до його доньки Марін Ле Пен. Початково партія мала антикомуністичну спрямованість і використовувала ультраправу риторику, зокрема антисемітські та расистські гасла. Однак з часом, зважаючи на соціально-економічні зміни, її політичний курс зазнав трансформації [4].

Під керівництвом Марін Ле Пен партія дистанціювалася від радикальних позицій, змінивши імідж на більш поміркований. Як націоналістична партія, НФ розглядає приналежність до нації як ключовий чинник ідентичності. Вона виступає за захист традиційної сім'ї, сприяння народжуваності серед корінного населення та обмеження імміграції.

Одним із головних пунктів програми партії є боротьба з масовою імміграцією. Прихильники НФ вважають, що велика кількість мігрантів, які не інтегруються в суспільство, становить загрозу французькій нації. Тому партія пропонує посилити процедуру отримання громадянства та запровадити заходи для повернення іммігрантів на батьківщину.

Корегування риторики НФ і динаміку її підтримки розглянемо на основі виборчих кампаній. Під час президентських виборів 2012 року Марін Ле Пен виступала за вихід Франції з ЄС, відмову від євро, вихід із НАТО та максимальну незалежність від США. Вона переконувала, що глобалізація, євроінтеграція та вільна торгівля негативно впливають на французьку економіку, підриваючи традиційні галузі. Її соціально-економічна

програма на 68% складалася з пропозицій лівого спрямування та мала яскраво виражений популістський характер, хоча багато пунктів суперечили один одному [4].

У подальшому для покращення іміджу партії, висвітлення партійних поглядів і тим самим коригування інформаційної політики щодо очолюваної нею політичної сили, Марін Ле Пен вибрала шлях особистих зустрічей з журналістами.

Важливо розглянути гасла та риторику, які використовувала партія, щоб підкреслити її популістський характер. Одним із перших передвиборчих слоганів було: «Один мільйон безробітних – це один мільйон іммігрантів. Франція та французи передусім», а також «Одна сила для Франції». Основними тезами партії були: «Забезпечити роботою кожного француза; знизити податки; розв'язати проблему імміграції, гарантувати закон і порядок, зробити сім'ю національною цінністю» [1].

Популістські риси партії проявляються у наголошенні на ключовій ролі народу у прийнятті рішень та спрощеному трактуванні реальності. Зокрема, проблема безробіття подається як наслідок імміграції, що передбачає її розв'язання через виселення мігрантів, хоча такий підхід є надто спрощеним і не враховує всіх економічних факторів. Так само й обіцянка забезпечити кожного француза роботою виглядає як утопічне бачення майбутнього, типовий прийом популістів, що пропонують прості рішення для складних проблем.

Серед більш сучасних гасел можна виділити: «Розпуск Національної Асамблеї: дайте голос народу!», «В ім'я народу! Виключно в ім'я французького народу. Ніколи без нього, ніколи проти нього!», «Національний фронт – сила майбутнього. Приєднуйся!», «Імміграція... відкрий свої очі! Національний фронт не помилиться» [3].

Ці гасла побудовані на сильному емоційному впливі, що є типовою популістською стратегією. Чим більшою є емоційна складова риторики, тим менше виборці звертають увагу на раціональні аргументи.

Електорат «Національного фронту» має таку особливість, що його основу складають переважно чоловіки – селяни, ремісники, дрібні підприємці та робітники з низьким рівнем освіти та невисокими доходами. Найчастіше вони проживають у районах із високою часткою мігрантів або в регіонах, що переживають економічний спад. Крім того, партія зайняла виражену євроскептичну позицію, а також продемонструвала проросійські настрої, закликаючи до тісніших зв'язків із Росією та наголошуючи на спільних цінностях, зокрема християнській спадщині та європейській цивілізації [5].

Марін Ле Пен, лідерка «Національного об'єднання», брала участь у президентській виборчій кампанії, висувуючи ідеї проведення референдуму щодо відновлення смертної кари та заборони носіння мусульманських хусток у громадських місцях. Однак вона знову зазнала поразки – на президентських виборах у Франції 2022 року перемогу здобув Еммануель Макрон.

До цього часу партія вже дещо змінила свою політичну стратегію, відмовившись від вимоги виходу Франції з єврозони та замінивши дискурс про вихід з ЄС на концепцію «нового європейського проєкту», який передбачав створення «Європи національних держав» [12]. Це свідчило про часткову відмову партії від радикальних популістських ідей на користь більш поміркованого позиціонування.

На парламентських виборах 2022 року коаліція президента Е. Макрона «Разом!» здобула 245 мандатів, але втратила абсолютну більшість у Національних зборах. Друге місце посів лівий блок «Народний екологічний і соціальний союз» (NUPES) на чолі з Жан-Люком Меланшоном, отримавши 131 місце. Партія Марін Ле Пен «Національне об'єднання» здобула 89 мандатів, що дозволило ультраправим вперше сформувати власну фракцію. Партія правого центру «Республіканці» отримала 61 місце [7].

«Національне об'єднання» на цих виборах показало безпрецедентний ріст, збільшивши свою присутність у парламенті вдсятеро – з 8 до 89 депутатів – у порівнянні з виборами 2017 року. Партія заявила про намір стати «твердою і відповідальною опозицією» до правлячого блоку президента.

У червні 2024 року президент Франції Еммануель Макрон, зазнавши нищівної поразки на виборах до Європейського парламенту (лише 15,2% голосів), оголосив про розпуск парламенту. Це рішення було ухвалене під тиском ультраправих сил, зокрема «Національного об'єднання», яке здобуло 31,5% голосів та вперше стало найбільшою французькою партією в Європарламенті.

Вимога розпуску Національних зборів – нижньої палати французького парламенту – була однією з головних умов ультраправих, хоча каденція цього парламенту мала тривати ще три роки.

Оскільки парламентські вибори у Франції проходять за мажоритарною системою, вони відбуваються у два тури.

У першому турі найбільшу підтримку здобула партія «Національне об'єднання» під керівництвом Марін Ле Пен, а на другому місці опинився ультралівий «Новий народний фронт». Коаліція Е. Макрона вийшла лише на третю позицію.

У відповідь лідер ультралівих Жан-Люк Меланшон вирішив об'єднати зусилля з коаліцією Е. Макрона, щоб не допустити перемоги ультраправих. Для цього «Новий народний фронт» і президентська коаліція зняли значну частину своїх кандидатів, що дозволило їм об'єднати голоси навколо спільних представників і мінімізувати шанси «Національного об'єднання» на перемогу в другому турі виборів.

У другому турі дострокових парламентських виборів 2024 року перемогу здобула коаліція лівих сил «Новий народний фронт» (NFP), до складу якої увійшли представники крайніх лівих, комуністичних, соціал-демократичних та «зелених» політичних течій. Вони отримали 182 місця у парламенті з 577 можливих. Однак жоден політичний блок не досяг абсолютної більшості у 289 мандатів.

На другому місці опинилася центристська коаліція президента Еммануеля Макрона «Разом», яка здобула 168 місць.

Третю позицію посіла ультраправа партія «Національне об'єднання» під керівництвом Марін Ле Пен. Вона отримала 143 місця, продемонструвавши найкращий результат серед правих сил. Партія відкрито виступає проти надання допомоги Україні та просуває проросійські наративи.

Наступними у рейтингу йдуть консерватори з партії «Республіканці», які здобули 45 місць. Решта мандатів була розподілена між незалежними кандидатами та представниками малих політичних об'єднань [10].

Ці вибори відзначилися рекордною за останні десятиліття явкою: у першому турі вона склала 66,7%, а у другому – 66,6%. Це найвищий рівень виборчої активності у Франції з 1997 року.

Попри третє місце у виборчих перегонах, ультраправі сили показали значний прогрес у порівнянні з результатами 2022 року, подвоївши кількість своїх депутатів. Таким чином, навіть втрата підтримки у другому турі не стала для них поразкою в історичному вимірі, адже їхня присутність у парламенті значно зросла. Окрім цього, на відміну від своїх опонентів, ультраправі зберігають відносну монолітність та ідеологічну єдність у парламенті.

Сучасна політична динаміка Франції демонструє зростання радикальних настроїв у суспільстві. Суспільний розкол охоплює широке коло економічних, культурних і соціальних питань, що сприяє одночасному посиленню підтримки як ультралівих, так

і ультраправих рухів. У перспективі це може призвести до масштабних громадянських протестів і навіть силових конфліктів між прихильниками різних політичних таборів.

На загальноєвропейському рівні ця тенденція відображає глобальні розбіжності між ультраправими силами та ліберально-демократичними ідеями (у Великій Британії – між консервативними та соціал-демократичними течіями). Політичні дебати все частіше зосереджуються на питаннях подальшої інтеграції ЄС та збереження його єдності з одного боку, і на бажанні посилити національний суверенітет з іншого (у Великій Британії це виражається у прагненні до посилення глобального впливу країни) [12].

Отже, ультраправі партії активно використовують ці суперечності для просування власних політичних меседжів. Зокрема, вони експлуатують тему національного суверенітету та національної ідентичності на внутрішньополітичному рівні, а також поширюють антиєвропейські наративи, звинувачуючи Захід у «агресивній політиці» (цей меседж активно поширюється як у країнах ЄС, так і у Великій Британії).

На рівні Європейського Союзу зміцнення ультраправих позицій може суттєво вплинути на реформи європейських інституцій. Основними політичними тезами ультраправих залишаються євроскептицизм і антиіммігрантська риторика. Ці ідеї можуть зменшити підтримку зовнішньополітичних ініціатив ЄС, включно з допомогою Україні. Зростання впливу таких сил може також мати негативні наслідки для українських біженців та загальмувати процес інтеграції України в Європейський Союз та може поставити під загрозу санкційний тиск на Росію.

Франція на останніх парламентських виборах змогла уникнути перемоги популістської партії, але подальше не врахування/ігнорування потреб і запитів електорату, які стосуються широкого кола соціально-політичних проблем, продовжить тенденцію до ще більшої підтримки партії Марі Ле Пен. Такі ж тенденції спостерігаються не лише у Франції, а й Польщі, Іспанії та ряді інших європейських країн.

Список використаної літератури

1. Гримська М. Національний фронт у Франції: історія та ідеологія [Електронний ресурс] / М. Гримська – Режим доступу до ресурсу: http://app.nuoua.od.ua/archive/56_2015/41.pdf (дата звернення: 20.12.2024).
2. Джудіс Д. Б. Великий вибух популізму / Дж. Б. Джудіс. – Харків, 2017. – 192 с.
3. Зубарева М. А. Тактика пропаганди національної ідеї «правих» партій у Європі на прикладі виборчої кампанії партії «Національний фронт» / М. А. Зубарева, Ю. Пастух // Інформаційне суспільство. 2017. Вип. 26. С. 31-37.
4. Кіянка І. Популізм в країнах Західної Європи: кінець ХХ – початок ХХІ ст. / І. Кіянка // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2015. – Вип. 27. – С. 22-27.
5. Кіянка І. Публічна політика й популізм у ХХІ столітті: приклад США та Франції / І. Кіянка // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини. – 2017. – № 6. – С. 119-125.
6. Ключник Р. М., Невесела К. О. Популізм як сучасний політико-економічний феномен [Електронний ресурс] / Р. М. Ключник, К. О. Невесела. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/2.pdf> (дата звернення: 20.12.2024).
7. Кравченко В. Результати президентських виборів у Франції (24 квітня 2022 р.). Другий термін Е. Макрона [Електронний ресурс] / В. Кравченко – Режим доступу до ресурсу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/franciya_vibori.pdf (дата звернення: 22.11.2024).

8. Країни Західної Європи (1945 р. – початок ХХІ ст.) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zno.academia.in.ua/mod/book/view.php?id=3097#google_vignette (дата звернення: 10.12.2024).
9. Литвин В. Популістські партії у структурі модерних партійних систем країн Центральної Європи: порівняльний аналіз. Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. 2012. № 2. С. 69–77.
10. Михайлов Д. У Франції оголосили результати другого туру парламентських виборів. [Електронний ресурс] / Д.Михайлов – Режим доступу до ресурсу: <https://suspilne.media/785473-u-francii-ogolosili-rezultati-drugogo-turu-parlamentskih-viboriv/> (дата звернення: 22.11.2024).
11. Попович О. Що таке популізм: теорія Ернесто Лаклау [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://commons.com.ua/uk/sho-take-populizm-teoriya-ernesto-laklau/> (дата звернення: 17.12.2024).
12. Присяжнюк М. Політична динаміка в окремих державах Європи у контексті виборів 2024 року: вплив на підтримку України [Електронний ресурс] / Маріанна Присяжнюк – Режим доступу до ресурсу: <https://dif.org.ua/article/politichna-dinamika-v-okremikh-derzhavakh-evropi-u-konteksti-viboriv-2024-roku-vpliv-na-pidtrimku-ukraini-frantsiya-avstriya-velika-britaniya-belgiya-niderlandi> (дата звернення: 20.12.2024).
13. Романюк А. Політична доктрина популізму [Електронний ресурс] / А. Романюк – Режим доступу до ресурсу: <https://westudents.com.ua/glavy/55874-glava-9-poltichn-doktrini-populzmu.html> (дата звернення: 21.12.2024).

THE IMPACT OF POPULISM ON ELECTORAL PROCESSES IN THE EUROPEAN DIMENSION

Svitlana Bula

*Ivan Franko National University of Lviv,
Faculty of Philosophy, Department of Political Science,
Universytetska Str., 1, 79000, Lviv, Ukraine*

Oksana Shurko

*Ivan Franko National University of Lviv,
Faculty of Philosophy, Department of Political Science
Universytetska str., 1, 79000, Lviv, Ukraine*

The article analyzes the peculiarities of populism, clarifies its essence and characteristic features, and notes that the phenomenon of populism is characterized rather ambiguously – as a form of political rhetoric, as a style of politics, as a type of political consciousness, as a political technology, as a strategy of political activity, etc. The author reviews various approaches to the study of populism – ideological, logical and discursive, behavioral and style, and instrumental and mobilization. The causes and manifestations of modern populism in European countries are analyzed. It is noted that the states that have faced a sharp rise in populism have faced threats to political and economic stability. The influence of populist parties declaring radical ideas and proposing to implement them in the form of a certain political strategy both at the domestic and European levels is growing. Gaining a significant level of support, these political forces influence the functioning of the entire European political field, thus expressing and reinforcing distrust of liberal values and the principles of democratic institutions. The growing influence of populist ideas is also a consequence of the ineffective political activity of classical political parties. On the example of the electoral processes of the last decade in France, the dynamics of support for the National Front party is considered.

The populist features of the party are manifested in the emphasis on the key role of the people in decision-making and a simplified interpretation of reality. The influence of this political force is not only on domestic politics, but also on its potential ability to adjust EU policy through the activities of its representatives in the European Parliament. The growing influence of such forces may have negative consequences for Ukrainian refugees and slow down the process of Ukraine's integration into the European Union.

Key words: populism, features of populism, political party, "populist party", ideology, elections, presidential elections, parliamentary elections.